

משנת ה'ציונות דתית' (א)

מכון מאיר

וזרע בהמה, – "זרע אדם לחוד וזרע בהמה לחוד". שלמות הצורה מוכרחת להכרא. הנפשות הנוטות לבנין מעשי, לישוב ארצי ולשאיפה מדינית, מוכרחות להתיצר בכל הגונים החזקים הצריכים למדה זו, והאנשים בעלי הנפשות האציליות, מהזי הרוח ומעדני הנשמה, המודיעים, ומזריחים את אור ד' העליון על האומה והעולם, גם הם יצאו אל הפועל בכל מלואיהם. דוקא מפוסים מלאים משפיעים יפה אלו על אלו ומתחברים יחד ליצירת גויה לאומית אורגנית גדולה, שאור חיי נשמה קדושה כבירת כח זורח עליה. החיים האציליים העליונים, כשהם מלאים בכל יפעת גבורתם, הנם מומסד עד המפחות שלהם נעלים מהזי ההמוני, שעיקר מעיניו הוא תקון המעמד הכלכלי, ואפילו החכם והסופר שבו סוף סוף המוני הוא, ארצי ומעשי, בכל מעיניו לחיי הזמן והעולם, והקפה רוחנית, עולמית, לא תוצר ברוחו: אבל הטפוס השלם של גבורי האצילות מאציל על גבורי הגשמיות את הוד קדשם, ע"י קרני זוהר המופיעים מהם...כעת כבר הקיץ הקיץ, ביאה שלישית הוהלה הטפוס של זרע בהמה הולך ונוצר לעינינו, אבל לא יוכל לבא לשלמות גבורתו וקל וחומר לספוג רוח עדינותו הפנימית ומגמת חבורו להעמיד גוי איתן, כ"א ע"י זרע אדם, שהם קרואים להוצר ע"י גדולת עז קודש.

8. מאמרי הראי"ה נאדר בקודש, ראשית דברים פסקה י, עמ' 402

הננו נזרעים זרע אדם וזרע בהמה. כל הנטיות אפילו הטובות, שאינן עוברות את הגבול של חיי החברה ושל חיי היחיד החמריים, ומושגי המוסר המקושרים רק בתוכן ההוה הזמני, הנם עומדים רק בגבול הנפש הבהמית של האדם. ואין הצורה הפנימית, מהתוכן העצמי של האדם, מתגלה כ"א ע"י צלם האלהים שבו, האצור בנקודה התוכית של יראת ד' שהיא סגולת ישראל...כל מקום שאין האור של הנקודה התוכית הזאת מגיע שמה, כל מקום שאין הקריאה בשם ד' באמת ובצדקה נשמעת. אין שם חיים פנימיים. חיי אדם באמת. כי אם חיי בהמה שוררים שם כל התקונים היותר טובים. שאפשר לתקן בחיי החברה, אפילו על פי התכונה היותר מלאה שויון ויושר. לא יוכלו להביא את האדם להצלחתו.

הנמור, והקודש שכגולה יחובר אל קודש הארץ, "ועתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבכבל שיקבעו בארץ ישראל".

5. מאמרי הראי"ה נאדר בקודש, הקודש והחול פסקה ב עמ' 404-405

בכל מהלך של חיים. החול הוא מתעורר תחלה ואח"כ מוכרח הקודש להתעורר, להשלים את תחית החול. לעדנו ולהצילו מכעור ומטמיון. אוי לו לחול אם יחשוב להשתמש בכח בכורתו. בכח מה שיצא הוא תחלה לאור העולם והמפעל. לאמר על ידי זה: "אני ואפסי עוד", ולא יחפץ לדעת מן הקודש מזיו יקרו והופעת אורו. ואוי לו לקודש אם יאמר: "מאחר שיצא החול בתחלה לעולם. הרי השיג את גבולי על כן אני רק ללחום נגדו אדע, להרוס את אשר יבנה, לעקור את אשר יטע" תוכן החיים והשקפת ההויה בברורה ילמדונו אחרת. לגמרי אחרת. הגורל ככה הוא; החול ידרוך בתחלה על במת החיים. אמת הדבר שבתוכיותו. מן הקודש העליון. קודש הקדשים. הוא יונק גם בראשית מצדיו. אבל בבהירות והכרה אין ערכי הקודש מוכרים כלל בראשית הופעתו של החול, ואחרי הצעדים הראשונים של החול מוכרח הקודש לבוא. להאיר באורו ולהופיע בכבודו.

6. מאמרי הראי"ה יום הביכורים זמן מתן תורתנו (ב) עמ' 178-179

האדם מכיר בתחילה את מה שנחוץ לו ואת ההשפעות הבאות מהמקרים החצונים עד אשר יבוגר שכלו לבוא לידי המדרגה הפנימית להכיר את עצמו ואת אופיו...ואת מהותו היסודי. והעם בכללו...כשצפות שאלות מעשיות לא יכול הרוח להתגלות מתוך מעמקיו, וסברות שטחיות באות בראשונה ומתהוות לכוח פועל בחיים המעשיים של סדרי ההתעוררות הלאומית. ורק אחרי...מכשולים...רבים בחיי הכלל ובמהלכה של ההתעוררות הלאומית -- מוכנים אנו לבוא לידי תנועה יותר עמוקה, יותר עצמית, יותר ויותר מקורית, בנויה ומיוסדת על העמדה של הכרת צביונו האמיתי מתוך עומק נשמת עמנו וטהרת רוחו.

7. אורות, אורות התחיה פרק י"ט

סדר הגאולה ותחית האומה בארץ ישראל צריך ללכת ע"פ סדרי הנבואה של "זורעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם

1. מאמרי הראי"ה אחדות ושניות עמ' 234

הרוחניות, מלבד עדניה הגדולים לאין תכלית כשהיא לעצמה, היא נותנת עז וגדולה גם לחיים החומריים. וכשאתה רואה שמתגבר החפץ בקרב האומה לבסס את חיייה החומריים, סימן הוא, שהרוחניות התגברה בעולם, עד שהתרוממה גם מעלת החומריות, הדרושה להשלמת תכנית היצירה.

2. מאמרי הראי"ה נאדר בקודש, הקודש והחול פסקה א עמ' 404

אם יאמר החול להנתק מן הקודש ולהפקירו, שולח החול בעצמו בזה יד בנפשו. ואם יאמר הקודש לעזוב את החול. הרי הוא מדלדל בזה את כל ערך החיים וכל ערך המפעל וההשפעה שלו לטובתו ולטובת העולם. הקודש והחול אחים המה, יד ביד מחויבים הם ללכת כל אחד במסלתו...וביותר על דרך התחיה הלאומית אשר לנו להחיותה באמת.

3. אורות, מהלך האידאות פרק ב

בראשית מטעו של העם הזה...נתגלתה השאיפה להקים צבור אנושי גדול אשר יישמור את דרך ד' לעשות צדקה ומשפט...למלואה של שאיפה זו צריך שצבור זה יהיה בעל מדינה פוליטית וסוציאלית וכסא ממלכה לאומית, ברם התרבות האנושית, "עם חכם ונכון וגוי גדול", והאידיאה האלהית המוחלטת מושלת שמה ומחיה את העם ואת הארץ במאור חייה. למען דעת, שלא רק יחידים חכמים מצוינים, חסידים ונזירים ואנשי קדש, חיים באור האידיאה האלהית, כי גם עמים שלמים, מתוקנים ומשוכללים בכל תקוני התרבות והישוב המדיני...הכוללים בתוכם את כל השדרות האנושיות השונות, מן רום האינטליגנציה האמנותית, הפרושית, המישכלת והקדושה, עד המערכות הרחבות, הסוציאליות, הפוליטיות והאקנומיות...אפילו היותר נמוך ומנושם.

4. אורות, אורות התחיה פרק כ"ח

הקדושה שבטבע היא קדושת ארץ ישראל, והשכינה שירדה בגלות עם ישראל הוא הכשרון להעמיד קדושה בנגוד לטבע. אבל הקדושה הלוחמת נגד הטבע אינה קדושה שלמה, צריכה היא לחיות בלועה בתמציתה העליונה בקדושה העליונה, שהיא הקדושה שבטבע עצמה, שהוא יסוד תקון עולם כולו וביסומו

משנת ה'ציונות דתית' (ב)

מכון מאיר

9. אגרות ראי"ה א', עמ' קפ"ה, אגרת קמ"ז

אבל, לא זה הוא העיקר. מניעות פנימיות החלו להגלות, שיסוד הכל הוא מה שאין רוה הישוב החדש יכול לשאת את מהלך הרוה, את הסגנון ואת התכונות של חניכי הישוב הישן. וזה הוא דבר המקיף לא רק את קלי-העולם, המואסים בתורה ובמצות, כ"א גם חלק גדול מההגונים, בני תורה ויראת שמים. התנועה החיה של הישוב החדש, הדות החיים ואומץ הלב, הרהבת הדעת, וגאות הלאם השורר בקרב הישוב החדש, לא יכולה לשאת את הגו הכפוף, את הפנים הצמוקות והעצובות המפיקות פחד ומורך לב, את העינים התועות המראות יאוש ושנאת החיים, ההלבשה הזרה המזרחית, כשהיא מצטרפת עוד עם איזה דכודך של עניות היא מטלת אימה של בוז, על האיש המורגל בחיים אירופאיים, אם מעט ואם הרבה. כל אלה לא יוכלו להיות מתקבלים בלא זעף בקרב הישוב החדש, וכאשר הטפוס היותר מצוי בין חניכי הישיבות של הישוב הישן הוא זה הצביון, ע"כ עצום הוא הניגוד במושבות נגד קבלת רבנים. וכאשר בינתי בדבר ראיתי, שאפילו אם נתגבר על כל הניגודים, ונכנים רבנים בחזקת הוד, לא יביאו כלל את התועלת הרצויה, כל זמן שהניגוד הפנימי, שיסודו הוא עמוק ברוח האדם, אי אפשר לו שיסור ממקומו. וכאשר לשנות את צביון החיים בקרב הישוב הישן, מבלי להזיק לכמה דברים יסודיים, הוא דבר שאי אפשר, כ"א בהדרגה גדולה ואריכות זמן גדול, - והענין עומד ודוחק. ע"כ החלטתי, שאי אפשר לנו לתקן את הדבר הגדול הזה, העומד ברום עולם היהדות של הישוב החדש, ושנוגע הרבה ג"כ להישוב הישן, ע"י השתלשלות הפעולות שהקיבוצים פועלים זה על זה, כ"א ע"י מה שניסד ישיבה פה במרכז הישוב החדש.

10. רש"ר הירש בראשית ב', י"ח

עזר - השרשים הקרובים ל"עזר" מורים כולם על מושג ההגבלה- "אזר", "אסר", "אצר", "עצר". נמצאת זו משמעות "עזר"-העוזר לחברו נוטל חלק מחובותיו. כך יוכל הלה לרכז

את כוחותיו בתחום מצומצם יותר. וכך יוכל למלא ביתר יעילות את החובות שעדיין נותרו לו. העזר הוא סיוע בדרך הריכוז. "עצר" מורה על ההגבלה שבכוח ואילו "עזר" על ההגבלה שמרצון מקבל העזרה יפעל ביתר עוז בתחום המצומצם שנותר לו...האשה נוטלת חלק מן החובות, הכלולות בתפקיד האדם כך יוכל האיש למלא ביתר שלמות את החובות שעדיין נותרו לו, אך לשם כך יש צורך שה"עזר" יהא "כנגדו" לא "עמו". אל יפעל עמו במקום אחד, אלא יפעל כנגדו במקום אחר, כשורה אחת ממולו. ... האשה עומדת בצד האיש, לא עמו ולא תחתיו; היא פועלת "כנגדו" בשורה אחת ובנקודה אחרת, כל אחד יפעל בתחום המיוחד לו, וכך ישלימו זה את זה.

11. מאמרי הראי"ה לתקופת המעבר עמ' 29-30

כל מה שהעולם מתבסס ורוה האדם מתפתח בקרבו, רואים אנו את החיים עוברים מן המצב האינסטינקטיבי אל מצב ההכרה. חק חפץ הקיום ושמירת הקיום שורר בדרך הכרח בנטיה טבעית בכל החי אשר על פני האדמה ובכל מלא היקום, בכל מקום שחיים נמצאים שם. במקום שמתפתח השכל השופט המבחין את ערך הקיום לא בהכרעה טבעית כי אם בשפיטה שכלית תיכף ומיד שלטונה של הנטיה הטבעית מתחלש. תיכף ומיד כשהשכל מתעורר אפילו מעט, אעפ"י וגם מפני זה שעדיין איננו מספיק להכריע ולהורות בתוקף את דרך החיים, הרושם השלילי של סתירת המצב הקודם כבר נגלה וניכר. וגם זה הוא לטובה ושכלול, כדי שמתוך חפץ הקיום הכללי, שאיננו זר גם לשכל, יעזר בזה גם הוא, והמצב החדש המעולה, מצב ההכרה, ימהר על ידי זה ויבא ויתבסס על המצב הקודם, עד שלא יגיע אותו הרושם השלילי למדה גדולה מאד. תכונת השכלול של האדם ביחוד לא תתן לו להשאר לעולם במעמדו הטבעי, ומתרומם הוא ועובר אל מדרגת ההכרה, ומאבד בה הרבה מסגולותיו של האינסטינקט שהוא אמנם יותר בטוח במהלכו ויותר מכוון בפעולתו לקיום החיים, אבל סוף סוף מסגל הוא לו אותן עצמן בצורה יותר יפה ומשוכללה. בכל זמן שהאדם וכל החיים נתונים במעמד הטבעי פועל עליהם האינסטינקט של

שמירת הקיום והמשכת ההויה. וכל מה שהם מתחילים להיות יותר בעלי תרבות והכרה הנם צריכים לעשות את המעשים הקודמים בעצמם, לא מתוך דחיפה פנימית עזרת, כי אם מתוך הכרה פנימית ברורה....וכן הוא גם ביחס היהדות, הוקרת האמונה ושמירת התורה והדת בכנסת ישראל ביתרון של קדש עליון. מהלך כללי זה, המתגלה בכל החיים, נוהג גם בה: מספר היחידים הגדולים הענקיים, אנשי קדש, הולך ומתמעט ולעומת זה הכלל כולו הולך ומשתכלל ומתפתח, וכנסת ישראל עומדת עכשו בכללה במצב המעבר לצאת מתוך חיים אינסטינקטיביים לחיים של הכרה. במעמד האומה בגולה, האינסטינקט של חפץ הקיום הלאומי שלט בכל יחיד ויחיד מישראל לשמור את הדת ולכבד את האמונה בכלל...מתוך ההרגשה הטמירה האינסטינקטיבית, שבהתרפות אותו הקשר המאחד של הדת והאמונה, יבוטל מהלך רגשי האומה, והתפוצצות עתידה לאומה כולה...עתה, עם זריחת אורה של התנועה הלאומית מתוך חפץ והכרה, מתוך בסיס מעשי ושאפה חזקה, להתאסף בארץ ישראל ולחדש את חיי העם הקדמונים כימות עולם, בא התור להתגלות ההכרה הברורה בכלל האומה וכשתשלם תחולל גדולות לקיום האור האלהי, לדעת ה' המיוחדת לישראל, לאמונה ולשמירת התורה, שהיא כולה אורחות החיים לישראל הרבה יותר מכל פעולות הדחיפה הטבעית העיורת. אך כעת, אחרי ההתחלה הקטנה של ההתנוצצות שלה, גרם הדבר לבטול וחלישות האינסטינקט ביחס לקשר הדת והאמונה, וההכרה לא השלימה את תפקידה על כן הננו משתוממים למראה ההריסה. אבל עלינו לבלי להשתומם ולהתיאש, גם לא לשבת בחבוק ידים מבלי עשות דבר, אלא לאחוז בשרשי תחית הרוח ולהפרות את ענפיו.